

**Výsledky entomologických dnů 2005 – blanokřídlí (Hymenoptera):
příspěvek k poznání fauny Brd a Středního Povltaví**

**Results of “Entomological Days 2005“ – Hymenoptera: a contribution to the
knowledge of the fauna of the Brdy hills and the Střední Povltaví region**

Kamil HOLÝ¹⁾ & Vladimír VRABEC²⁾

¹⁾ Výzkumný ústav rostlinné výroby, v.v.i., Drnovská 507, CZ-161 06 Praha 6;

e-mail: holy@vurv.cz

²⁾ Katedra zoologie a rybářství FAPPZ, Česká zemědělská univerzita, Kamýcká ul.,
CZ-165 21 Praha 6 – Suchdol; e-mail: vrabec@af.czu.cz

Faunistics, Hymenoptera, Apidae, Cephidae, Ichneumonidae, Pamphiliidae, Tenthredinidae, Vespidae, Brdy hills, Střední Povltaví region, Bohemia, Czech Republic

Abstract. This paper summarizes records of 38 species of Hymenoptera from six families collected in the Brdy hills and the Střední Povltaví region during the “Entomological Days 2005” meeting of the Czech Entomological Society on May 27-29, 2005.

ÚVOD

Ve dnech 27. až 29. května 2005 uspořádala Česká společnost entomologická ve spolupráci s Hornickým muzeem Příbram a se souhlasem Vojenských lesů a statků a Újezdního úřadu Vojenského újezdu Brdy v Jincích (dále jen „VÚB“) Entomologické dny (dále jen „ED“) na Příbramsku (Schneider et al. 2005). Kromě potřeby aktivně pěstovat tuto významnou část života Společnosti byla hlavním důvodem pořádání snaha přispět k lepšímu poznání entomofauny této zajímavé, ale opomíjené oblasti. Pozornost byla zaměřena na lokality v centrálních Brdech a v příbramském Středním Povltaví. Předkládaná práce vznikla soupisem nálezů od jednotlivých účastníků ED, nejde tedy o úplný soupis fauny navštíveného území.

CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Skupiny lokalit v Brdech a Středním Povltaví představují zcela odlišné biogeografické oblasti, krajinné typy i skupiny biotopů. Povltaví spadá do mezofytika a mozaikovitě jsou zde přítomny lokality odpovídající charakteristikám termofytika. Nadmořská výška hladiny Slapské přehradní nádrže je asi 271 m; Častobůř, Albertovy skály i Hrazany leží přímo na pravém břehu Vltavy. Naproti tomu Brdy náleží do oreofytika, vrchol Toku se nachází ve výšce 865 m n.m. To představuje oproti údolí Vltavy výškový rozdíl téměř 600 m. Okraje obou oblastí jsou od sebe vzdáleny nejméně 35 km, mají zcela jiný geologický podklad i půdní pokryv. Brdy jako nejrozsáhlejší a nejvyšší horský útvar v České kotlině plní ze zoogeografického hlediska na jedné straně funkci přestupní stanice pro horské druhy živočichů, na druhé straně představují bariéru pro šíření teplomilných druhů. Údolí Vltavy je velmi významným

biokoridorem (Ložek et al. 2005). Jednotlivé navštívené lokality jsou uváděny jednotně pod shodnými čísly ve všech připravovaných výstupech z ED (viz Urban & Vonička 2006).

Lokality v centrálních Brdech

1. Padrt'ské rybníky (6348b): 49°39'44"N/13°46'85"E, 10 km severozápadně od Rožmitálu pod Třemšínem, VÚB, 630-650 m n.m., 28.V.2005. Pobřežní porosty, převážně vlhké louky v okolí rybníků vybudovaných v polovině 16. stol., podmáčené autochtonní smrkové lesy v okolí. Geomorfologicky pozoruhodný prvek močálovité pánve s rozsáhlými rašeliništi. Sbíráno dne 28.V.2005.

2. U Břízy (6249c): 49°42'42"N/13°52'51"E, na východním úpatí vrchu Tok, 3,5 km západně od Obecnice, VÚB, 650-690 m n.m., 28.V.2005. Lesní louky a paseky podél vojenské cesty s širším účelovým prosvětlením okolního smrkového lesa, plášťové lesní porosty s vtroušenými buky (*Fagus sylvatica*), duby (*Quercus* sp.), jeřáby (*Sorbus aucuparia*) a dalšími náletovými dřevinami. Pro centrální Brdy typické, široce rozevřené úvalovité údolí s malými potoky. Půdní pokryv má charakter pseudogleje. Sbíráno 28.V.2005.

3. vrch Tok (6249c): 49°42'42"N/13°52'51"E, 4,5 km západně od Obecnice, VÚB, 700-850 m n.m., 28.V.2005. Uměle udržované horské bezlesí s mozaikou porostů vřesu (*Calluna vulgaris*), brusinek (*Vaccinium vitis-idaea*), borůvek (*Vaccinium myrtillus*), kapradin (Pteridopsida) a horské luční porosty, ve vrcholových partiích výchozy podložní horniny pokryté drolnami, prakticky bez porostu. V okolí smrkové lesy s příměsí břízy (*Betula verrucosa*) a vzácně vtroušeným javorem klenem (*Acer pseudoplatanus*), bukem (*Fagus sylvatica*) a dubem (*Quercus* sp.). Geologický podklad tvoří převážně tvrdé sladkovodní křemenité slepence kambrického stáří. Půdním pokryvem vyšších partií jsou dystrické, místy podzolované kambizemě s bohatým často až balvanitým skeletem, v exponovaných částech jsou vytvořena kamenná pole, jinde výbuchem munice vzniklé prohloubeniny, následně zamokřené a zrašelinělé. Sbíráno 28.V.2005.

Lokality ve Středním Povltaví

4. Častobor (6252c): 49°44'18"N/14°21'33"E, 2,5 km severně od Nalžovického Podhájí, 270-320 m n.m., 25.-30.V.2005. Rekreační kemp na východním břehu Vltavy v místě obce zaniklé v zátopové zóně Slapské údolní nádrže. Plochy rekreačních zařízení, extenzivně obdělávané louky, smíšený les s převahou borovice lesní (*Pinus sylvestris*), větší enkláva dubového lesa, lesní lemy z náletových dřevin. Geologický podklad je překryt naplaveninami v závodní části meandru Vltavy. Sbíráno 27.-28.V.2005.

5. Albertovy skály (6252c): 49°43'34"N/14°22'03"E, 1 km severně od Nalžovického Podhájí, 274-410 m n.m., 25.-30.V.2005. Lokalita navazující bezprostředně na jihovýchodní okraj Národní přírodní rezervace Drbákov – Albertovy skály. Skalnaté srázy, inverzní zahloubení a vrcholové partie srázů na nárazovém svahu meandru Vltavy u Milovic. Dobře zachovaný smíšený les s příměsí tisu červeného (*Taxus baccata*) a reliktní bor na pestrém geologickém podkladu metabazitů jílovského pásma. Ve skalní partii jsou kambizemě mozaikovitě prostoupené plochami bohatých i chudých kyselých rankerů, nad horní hranou srázu hnědozemě. Sbíráno 28.-29.V.2005.

6. Hrazany (6252c): 49°44'04"N/14°23'49"E, příkrý svah východního břehu Vltavy, 15 km severovýchodně od Sedlčan, 270-350 m n.m., 29.V.2005. Zachovalý smíšený les s významným podílem habru (*Carpinus betulus*), mozaikovitě prosvětlený vývraty. Na horní

hraně extenzivně obdělávané louky, místy stepního charakteru. Půdní pokryv má charakter hnědozemí, geologický podklad tvoří metabazity jílovského pásma. Sbíráno 29.V.2005.

7. Přední Chlum (6351c): 49°36'07"N/14°11'44"E, rozsáhlejší členité návrší na západním břehu Vltavy, bezprostředně nad vodní nádrží Orlik, 400-490 m n.m., 29.V.2005. Louky a pastviny s rozdílnou intenzitou obhospodařování, meze a hájky s náletovými dřevinami, místy porosty janovce (*Cytiscus scoparius*), skalní lesostep s jižní expozicí. Pastviny jsou dlouhodobě nepřetržitě využívány. Nevyužívané partie podléhají přirozené sukcesi, rychle zarůstají hlohem (*Crataegus* sp.) a šípkem (*Rosa canina*). Půdní pokryv má charakter hnědozemí, geologický podklad tvoří metabazity jílovského pásma. Ve vrcholových částech a na exponovaných partiích jsou kamenná pole malého rozsahu. Sbíráno 29.V.2005.

8. Chlum (6252c): 49°42'18"N/14°22'38"E, severní okraj obce a okolí silnice směrem k obci Nalžovické Podhájí, 320-350 m n.m., 27.V.2005. Synantropní a ruderalní porosty okolo silnice a roztroušené křoviny a fragmenty mezofilních luk v zemědělské krajině. V podrostu dominuje kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*), kerblík lesní (*Anthriscus sylvestris*) a běžné luční druhy trav. Sbíráno 29.V.2005.

METODIKA

Tři účastníci ED sbírali příležitostně materiál řádu Hymenoptera při společných i individuálních exkurzích. Na společně zkoumaných plochách byl prováděn individuální sběr smýkáním entomologickou sítkou a na některých lokalitách též noční sběr na výbojkové světlo (výbojka 250 W) a do světelného lapače (zářivka 20 W). Dokladové exempláře vypreparované na sucho jsou uloženy ve sbírce prvního autora, není-li uvedeno jinak.

Čísla faunistických mapových čtverců jsou uvedena podle Prunera & Míky (1996).

SOUPIS NÁLEZŮ

V následujícím přehledu zaznamenaných druhů vždy za jménem taxonu následují čísla lokalit se zkratkami jmen sběratelů. Jednotlivé lokality jsou odděleny středníkem. Pokud není výslovně uvedeno jinak, platí, že materiál determinoval první autor tohoto příspěvku a materiál je uložen v jeho sbírce. Pokud je znám počet dokladovaných exemplářů, je uveden v závorce, je-li známo pohlaví, je uvedeno zlomkem, kdy první číslo zlomku znamená počet samců a druhé počet samic.

Nomenklatura u podřádu Symphyta je uvedena podle práce Taegera & Blanka (2007), u čeledi Ichneumonidae dle Zwakhalse (2007), Vespidae dle Gusenleitnera (2007) a Apidae dle Polaszeka (2007).

Použité zkratky: KH = Kamil Holý, RM = Rainer Marschner, VV = Vladimír Vrabec, lgt = sebral.

PŘEHLED ZJIŠTĚNÝCH DRUHŮ

SYMPHYTA

Pamphiliidae

Cephalcia arvensis Panzer, 1805: 1 – KH (2/0); 3 – KH (1/0)

Cephalcia lariciphila (Wachtl, 1898): 3 – KH (0/1)

Tenthredinidae

Aglaostigma fulvipes (Scopoli, 1763): 1 – KH (1/2); 6 – KH (1/0)

Athalia bicolor Serville, 1823: 6 – KH (0/1)
Athalia cordata Serville, 1823: 7 – KH (1/0)
Athalia liberta (Klug, 1815): 7 – KH (0/1)
Claremontia tenuicornis (Klug, 1816): 1 – KH (0/1)
Dolerus sanguinicollis (Klug, 1814): 6 – KH (0/1)
Dolerus vestigialis (Klug, 1814): 1 – KH (1/0)
Eutomostethus luteiventris (Klug, 1816): 6 – KH (0/1); 1 – KH (0/4)
Euura mucronata (Hartig, 1837): 1 – KH (0/1)
Hoplocampa crataegi (Klug, 1816): 1 – KH (0/2)
Macrophya albicincta (Schrank, 1776): 5 – KH (0/1)
Macrophya duodecimpunctata (Linnaeus, 1758): 1 – KH (0/2)
Macrophya montana (Scopoli, 1763): 6 – KH (1/1); 4 – RM (0/1)
Monophadnus pallescens (Gmelin, 1790): 6 – KH (0/1)
Pachyprotasis rapae (Linnaeus, 1767): 6 – KH (0/2)
Selandria serva (Fabricius, 1793): 4 – RM (0/1)
Strongylogaster mixta (Klug, 1817): 1 – KH (0/1)

Cephidae

Calameuta filiformis (Eversmann, 1847): 1 – KH (3/2); 6 – KH (1/1); 7 – KH (1/0)
Calameuta pallipes (Klug, 1803): 1 – KH (1/0)
Cephus nigrinus Thomson, 1871: 1 – KH (2/1)

APOCRITA

Ichneumonidae

Cidaphus alarius (Gravenhorst, 1829): 4 – KH (1/0); 6 – KH (0/1)
Coleocentrus excitator (Poda, 1761): 3 – KH (1/0)
Dolichomitus imperator (Kriechbaumer, 1854): 6 – KH (0/1)
Enicospilus ramidulus (Linnaeus, 1758): 5 – VV (1/1)
Itopectis alternans (Gravenhorst, 1829): 3 – KH (0/1)
Metopius anxius Wesmael, 1849: 4 – KH (1/0)
Ophion minutus Kriechbaumer, 1879: 4 – KH (1/5); 5 – VV (0/3);
Ophion mocsaryi Brauns, 1889: 5 – VV (0/1); 6 – KH (0/1)
Ophion ventricosus Gravenhorst, 1829: 4 – KH (0/1); 5 – VV (0/1)
Pimpla contemplator (Müller, 1776): 6 – KH (1/0)
Trichomma fulvidens Wesmael, 1849: 6 – KH (0/1)
Tryphon signator Gravenhorst, 1829: 6 – KH (0/1); 7 – KH (0/1)

Vespidae

Vespa crabro Linnaeus, 1758: 4 – VV (1 ex., coll. VV)
Dolichovespula adulterina (du Buysson, 1905): 5 – KH (0/1)

Apidae

Bombus jonellus (Kirby, 1802): 3 – KH (1 ex.)
Eucera longicornis (Linnaeus, 1758): 6 – KH (1/0)

SOUHRN VÝSLEDKŮ A DISKUSE

V průběhu Entomologických dnů 2005 bylo na lokalitách na Příbramsku zaznamenáno 38 druhů blanokřídlých ze 6 čeledí. Na jednotlivých lokalitách byl počet zjištěných druhů následující: 1. Padrťské rybníky – 12, 3. vrch Tok – 5, 4. Častoboř – 8, 5. Albertovy skály – 6, 6. Hrazany – 15, 7. Přední Chlum – 4. Žádný druh nebyl chycen na lokalitě 8. Chlum.

Z uvedených počtů druhů na jednotlivých lokalitách je zřejmé, že jednotlivým místům zdaleka nebyla věnována odpovídající pozornost. Nejbohatší lokalitou byly Hrazany. Na základě výsledků ED lze ale konstatovat, že počet zjištěných druhů je hluboko pod přirozenou kapacitou navštívených lokalit. K jejich zveřejnění přistupujeme především v zájmu úplného zpracování výsledků ED a poznání regionu.

PODĚKOVÁNÍ. Děkujeme kolegovi Raineru Marschnerovi (Krásná Lípa) za předání nálezu řádu Hymenoptera. Zpracování tohoto textu bylo podpořeno grantem Ministerstva zemědělství MZE 0002700603 a výzkumným záměrem MSM 6046070901 Fakulty produkce potravin a přírodních zdrojů České zemědělské univerzity v Praze.

LITERATURA

- GUSENLEITNER J. 2007: Fauna Europaea: Vespidae. In: NOYES J. (ed.): *Fauna Europaea: Apocrita*. Fauna Europaea, Version 1.3, online at <http://www.faunaeur.org> (as of 26 June 2008).
- LOŽEK V., KUBÍKOVÁ J. & ŠPRYŇAR P. (eds.) 2005: Střední Čechy. [Central Bohemia]. In: MACKOVČIN P. & SEDLÁČEK M. (eds.): *Chráněná území ČR, svazek XIII*. [Protected areas of the Czech Republic, Vol. XIII.]. Agentura ochrany přírody ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 904 pp (in Czech).
- POLASZEK A. 2007: Fauna Europaea: Apidae. In: NOYES J. (ed.): *Fauna Europaea: Apocrita*. Fauna Europaea, Version 1.3, online at <http://www.faunaeur.org> (as of 26 June 2008).
- PRUNER L. & MÍKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. (List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system). *Klapalekiana*, 32 (Suppl.): 1-115 (in Czech, English summary).
- SCHNEIDER J., URBAN S. & VRABEC V. 2005: Entomologické dny v roce 2005. [Entomological Days in 2005.]. *Klapalekiana*, 41: 135-138 (in Czech).
- TAEGER A. & BLANK S. M. 2007: Fauna Europaea: Symphyta. In: ACHTERBERG K. van (ed.): *Fauna Europaea: Symphyta & Ichneumonoidea*. Fauna Europaea, Version 1.3, online at <http://www.faunaeur.org> (as of 26 June 2008).
- URBAN S. & VONIČKA P. (eds.) 2006: Výsledky Entomologických dnů 2005 – brouci (Coleoptera): Příspěvek k poznání fauny Brd a Středního Povltaví. (Results of Entomological days 2005 – beetles (Coleoptera): Contribution to the knowledge of the fauna of the Brdy hills and the Střední Povltaví region.). *Klapalekiana*, 42: 353-385 (in Czech, English summary).
- ZWAKHALS K. 2007: Fauna Europaea: Ichneumonidae. In: ACHTERBERG K. van (ed.): *Fauna Europaea: Symphyta & Ichneumonoidea*. Fauna Europaea, Version 1.3, online at <http://www.faunaeur.org> (as of 26 June 2008).

SUMMARY

This article summarizes the results of an investigation into the fauna of Hymenoptera of the Brdy hills and the Střední Povltaví region in Central Bohemia in the Czech Republic. The field excursions were held during the “Entomological Days 2005” meeting of the Czech Entomological Society on May 27-29, 2005. The Society organized the meeting in conjunction with the Příbram Mining Museum and with permission from the Czech Military Forestry and Agricultural Services located in Brdy, Jince.

The excursions visited the following localities (for numbers of faunistic grid-mapping squares see Pruner & Míka (1996)): 1. Padrťské rybníky (6348b): Brdy hills, 10 km SW of

Rožmitál pod Třemšínem, 630-650 m a.s.l.; 2. U Břízy (6249c): Brdy hills, eastern foot of Tok hill, 3.5 km W of Obecnice, 650-690 m a.s.l.; 3. Tok hill (6249c): Brdy hills, 4.5 km W of Obecnice, 700-850 m a.s.l.; 4. Častoboř (6252c): camping on the eastern bank of the Vltava river, 2.5 km N of Nalžovické Podhájí, 270-320 m a.s.l.; 5. Albertovy skály (6252c): rocky slopes and top part on the slopes of a meander of the Vltava river near Milovice, 1 km N of Nalžovické Podhájí, 274-410 m a.s.l.; 6. Hrazany (6252c): steep slope on the eastern bank of the Vltava river, 15 km NE of Sedlčany, 270-350 m a.s.l.; 7. Přední Chlum (6351c): large raised top on the western bank of the Vltava river, above the Orlík water reservoir, 400-490 m a.s.l.; 8. Chlum (6252c): northern edge of the village of Nalžovické Podhájí, 320-350 m a.s.l.

Three collectors recorded 38 hymenopteran species of six families. The breakdown of the number of species at the visited localities is as follows: Padrt'ské rybníky, 12; Tok hill, 5; Častoboř, 8; Albertovy skály, 6; Hrazany, 15; Přední Chlum, 4; and Chlum, none.